

ПРОФСПІЛКИ ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ

Гуміров О.І.,

аспірант кафедри міжнародного права

та порівняльного правознавства,

Міжнародний гуманітарний університет,

м. Одеса, Україна

В доповіді досліджуються професійні спілки як гарант захисту трудових прав працівників. Запропоновано висновки і рекомендації по предмету дослідження.

Ключові слова: профспілки, права працівників, охорона прав, захист трудових прав, поновлення порушеного права.

Постановка проблеми. Людина, її права та свободи є найвищою соціальною цінністю. Визнання, дотримання та захист прав та свобод людини – обов'язок держави. Людина наділена широким спектром прав та свобод, серед котрих важливе місце займають трудові права. Провідну роль в механізмі захисту трудових прав відводиться профспілкам, котрі покликані забезпечувати дотримання трудових прав, стояти на сторожі їх захисту, сприяти профілактиці та реальному поновленню порушених прав працівників. Сильні профспілки – це одна з ознак демократичного суспільства, котре засноване на повазі прав людини, та необхідне для захисту прав та інтересів працівників на робочому місці. Однак, реалії сьогодення вимагають переосмислення ролі профспілок в механізмі забезпечення та захисту прав працівника.

Багатоаспектні проблеми діяльності профспілок розглядалися науковцями, практиками в різних галузях права. Діяльність профспілкових організацій в контексті, близькому до предмету дослідження, розглядалась такими вченими, як: М. Баглай, З. Гуга, О. Касьян, О. Кисельова, К. Короленко, Л. Кулачок-Тітова, Г. Осовий, В. Прокопенко, Д. Соколов, Г. Чанишева, В. Цвих, Н. Циганчук,

В.Щербина, Ю. Щотова та інші. Праці цих та інших вчених слугували фундаментом даного дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі профспілок у механізмі захисту прав працівників, а також виявленні основних проблем, що стоять на заваді успішному реформуванню діяльності профспілок в сфері захисту прав і законних інтересів працівників.

Професійні спілки – це типовий продукт розвинутої громадянської, правової та соціальної держави, що створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки.

Розкриваючи поняття «професійні спілки», відомий дослідник профспілкової діяльності В.І. Прокопенко зазначає, що професійні спілки є добровільними громадськими організаціями, які об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності, з метою представництва, здійснення та захисту їх трудових, соціально-економічних та інших прав та інтересів [5, с. 132]. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» визначає термін «професійна спілка» як добровільну неприбуткову громадську організацію, яка пов'язує громадян спільними інтересами за родом їх професійної діяльності [1]. Таким чином, законодавець закріпив особливе значення професійних спілок серед інших громадських організацій (це пов'язано, насамперед, з їх масовістю та впливовістю).

Визначальною метою профспілок є діяльність по захисту прав працівників. При визначенні профспілок як таких, що стоять на сторожі прав та законних інтересів працівників, необхідно враховувати не лише факт захисту яких-небудь прав, незалежно від інших напрямів діяльності профспілок. Варто враховувати, що захист прав працівників здійснюється як основна уставна задача. Ст. 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права і гарантії діяльності» передбачає, що профспілки створюються з метою здійснення представництва й захисту трудових, соціально-економічних прав і інтересів членів профспілки [1]. Таким чином, якщо представництво здійснюється для відстоювання інтересів працівників, то захист –

у випадках порушення законного права з метою його відновлення. Тобто захист є однією з форм відстоювання прав і законних інтересів працівників.

Серед пріоритетних завдань, що покликані вирішувати профспілки необхідно виділити такі: а) боротьбу за підвищення заробітної плати до рівня, не нижчого за прожитковий мінімум; б) боротьбу із затримками заробітної плати; в) боротьбу з безробіттям шляхом створення нових робочих місць, перекваліфікацію працівників, організацію громадських робіт; г) боротьбу з прихованим безробіттям; ґ) захист людей, які підлягають звільненню внаслідок скорочення штатів або банкрутства підприємства; д) дотримання вимог охорони праці; е) захист прав найманих працівників у процесі приватизації колишнього загальнонародного майна та земель України; є) отримання трудового законодавства стосовно тривалості й оплати відпусток [2, с. 118].

Профспілкові організації в Україні, схоже, лише відносно недавно почали усвідомлювати свою роль та місце в механізмі захисту прав працівників. «Справа в тому, що починаючи з 1917 року і аж до розпаду СРСР, профспілки були позбавлені прав, що вважалися традиційними у всьому світі (заборона на вимогу про підвищення заробітної плати працівників, організації страйків тощо). Розвіяти в свідомості працівників уявлення про профспілки як про праву руку роботодавця, до цього часу вкрай непросто. До слова, соціологічні опитування, які проводяться з 1991 року демонструють, що за час що минув рівень довіри до профспілок суттєвим чином не змінився. Мабуть, почати слід зі зміни уявлення самих професійних спілок про свою роль в захисті прав працівників» [3]. Роль профспілок в механізмі захисту прав працівників має подвійну спрямованість своєї діяльності: а) відновлення порушених прав працівників; б) профілактика порушення прав працівників.

Відновлювальна діяльність профспілок виникає при порушенні певного конкретного права і здійснюється шляхом вчинення дій, спрямованих на реальне відновлення порушеного права і на усунення негативних наслідків цього порушення. Профілактика порушеного права працівника може мати місце як наслідок відновлюваної діяльності профспілок з метою недопущення усунутих

порушень в подальшому, а також прийняття норми, що в майбутньому може призвести до порушення прав працівників і здійснюється шляхом дослідження та аналізу законодавства та внесення пропозицій щодо вдосконалення окремих нормативно-правових актів. На наш погляд, з метою успішного здійснення зазначених напрямів діяльності профспілок, що спрямовані на захист та відновлення порушених прав варто реформувати чинне трудове законодавство, що регулює діяльність профспілок в Україні.

На сучасному етапі серед основних проблем діяльності профспілок можна визначити такі: а) за умов нерозвинутої демократії, відсторонення держави від активного регулювання сфери праці і доходів, недосконалості трудового законодавства та слабкості контролю за його дотриманням соціальний діалог у країні більше декларується, ніж реально впроваджується; б) формування соціального партнерства все ще знаходиться на початковій стадії: в) роботодавцям не вистачає соціальної відповідальності, профспілкам – реальної незалежності й активності у відстоюванні інтересів найманих працівників; г) захисні можливості профспілок у питаннях оплати праці, збереження та розвитку трудового потенціалу підприємств, соціального захисту працюючих повною мірою не використовуються, що негативно відбивається на авторитеті профспілкових організацій; д) вкрай обмежено використовуються можливості регулювання соціально-трудова відносин за допомогою вдосконалення колективних договорів; е) незважаючи на високий відсоток працівників, охоплених дією колективних угод, соціологічні обстеження засвідчують поширене формальне ставлення до їх укладання, необізнаність третини працівників про їх зміст або стан виконання; є) у профспілковому русі немає єднання, внутрішні суперечності роздирають на частки цей рух, що завдає шкоди не тільки єдності, але й чисельному складу профорганізацій [4, с. 217].

Висновок.

Отже, профспілкові організації як гарант, що стоїть на сторожі законних інтересів, покликані захищати трудові права та свободи працівників; аналізувати

стан з дотриманням прав працівників не лише на конкретному підприємстві, установі та організацій, але й в країні в цілому; бути «рупором» інформації про права працівників, чим створювати умови для становлення та розвитку установок, що будуть сприяти розширенню та гарантованості прав працівників.

Список використаних джерел:

1. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 року. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>
2. Мартиненко В.В. Участь громадськості в реформуванні на прикладі пілотного проекту. Київ: Центр Разумкова, 2015. Вип.. 2-3. С. 117–120.
3. Профсоюзы XXI века: основные задачи по защите интересов работников. *Налоги и бухгалтер*. 2012. № 94. <https://i.factor.ua/journals/nibu/2012/November/issue-94/article-62036>
4. Соколов Д.Є. Проблеми реформування діяльності профспілок в Україні. *Вісник Донецького Національного університету*. 2010. № 51. С. 217-221.
5. Циганчук Н.А. Проблемі правового статусу профспілок як суб'єкта трудового права. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 131-136.

The report examines trade unions as a guarantor of the protection of labor rights of employees. Conclusions and recommendations on the subject of research are offered.

Key words: trade unions, workers' rights, protection of rights, protection of labor rights, renewal of the violated right.